Пише: Зоран Грбић
среда, 06 фебруар 2008 21:47

Сада је сасвим извесно да ће изложба савремене уметничке сцене Приштине "Одступање" имати и своју презентацију у Београду. Тако ће и становници главног града, после Новог Сада, имати прилику да се упознају са радовима младих приштинских уметника.

Већи део те изложбе није споран, чак и ако се има у виду да је већи део барем на неки начин повезан мање или више са ратом. Постоје и неколико добрих радова, на пример фотографија (и сама идеја) "Чекајући кустоса", за коју мислим да је одлична. Међутим, изложба је постала позната највише по томе што се у њеној поставци налази фотографија терористе Адема Јашарија, у природној величини и са калашњиковом у рукама. Због те фотографије су неке странке и удружења протестовали, а њено затварање је затражило Удружење расељених са Косова.

Они који су устали у одбрану фотографија и изложбе, углавном су говорили о томе како су тих једанаест младих приштинских уметника својим доласком на неки начин прихватили идеју Косова у Србији, и подсетили су на сериографије Енди Ворхола и поп-арт, који су били инспирација уметнику да направи ово дело, које је заправо иронијски приступ. "Овим радом уметник Дрен Малићи је критиковао позицију употребе и злоупотребе протагониста последњег рата на Косову", пише у саопштењу Музеја савремене уметности Војводине.

Пре пар хиљада година направљен је велики перформанс који је садржавао прављење огромне дрвене статуе, касније у историји познате као "Тројански коњ". Коњ је сам по себи, сигурно био уметност, иначе га Тројанци не би ни узели. При том, не мислим да је поређење два дешавања по деловању исто. Данас ни Србији ни Шиптарима није потребан никакав "тројански коњ". Али по начину третирања појаве званична Србија није далеко од ставова званичне Троје оног времена. Хоћу да кажем да, ма шта о коњу

причали, ма како он леп био и ма како су га мајсторске руке верно урадиле, он је и даље био само камуфлирани војни транспортер који је грчке војнике на превару увео у Троју. Исто тако, ма како неко правдао те фотографије позивањем на поп-арт, оне остају то што јесу. Ма шта о њима неко рекао, фотографије Адема Јашарија и даље остају фотографије Адема Јашарија, терористе из Дренице. Неће их лепа реч позлатити.

Због тога мислим да та изложба није о Јашарију, него је то изложба људске глупости, перформанс тешког обољења морала, смисла, логике, па и човечности. "Одступање" је због тога одлично изабран назив. Одступање морала и Одступање Србије. Није проблем што је неки млади уметник из Приштине одлучио да направи такво дело. Његово је да га направи и да покуша да га протури као уметност. Можда (и само, можда) он заиста није имао ништа лоше на уму. Али је велики проблем када неко у Србији одлучи да направи изложбу у којој се налази то дело. Та изложба је могла да буде и без њега, и да опет буде изложба младих уметника из Приштине, на коју нико ван уметничког света не би обратио пажњу.

Ред би био поменути два цитата из каталога изложбе, уколико неко и даље мисли да тај експонат није злонамеран: "У свом раду „Лицем у лице“ он симулира еклектички распон постмодернистичког маузолеја, постављајући испред сваког култне слике Елвиса Прислија онако како га је Енди Ворхол стилизовао и слике Адема Јашарија, највећег хероја и жртве Косовског ослободилачког рата." "Што се тиче хероја-ослободиоца, Адема Јашарија, иронија је овде у трансформацији из истакнуте и трагичне фигуре у серијализовану и обичну икону масовне потрошње, као неке звезде шоу-бизниса."

Дакле, Адем Јашари је "највећи херој и жртва Косовског ослободилачког рата", "трагична фигура" која је нажалост постала "обична икона масовне потрошње". Мислим да овде има посла и за државног тужиоца.

Питање је да ли је уредницима изложбе (Вида Кнежевић, Кристиан Лукић, Ивана Марјановић, Гордана Николић) пало на памет да би такав "експонат" засметао некоме у Србији? Да ли су им на памет пале избеглице са Космета, чланови породица несталих, да ли су размишљали како је удовицама и породицама полицајаца који се нису вратили из српске покрајине? Да ли им је пало на памет да најмање половина становика Србије заступа експлицитан став да је Косову место у Србији? Главно питање је да ли је ту посреди зла намера или људска глупост у својој есенцији?

Занима ме како би заговорници те поставке реаговали на слична "уметничка" изражавања. Да ли би било могуће организовање поп-арт изложбе фотографија Легије у Приштини? Или Аркана у Бијељини? Шта би се десило са уметничким фотографијама Милошевића у Загребу? Истом логиком и уметничком слободом, могла би да се организује монодрама представе "Мај Кампф" у дворишту новосадске или београдске синагоге. Или неки перформанс организације "Крв и Част" у ромском насељу на старом Сајмишту. Можда би било занимљиво видети изложбу воштаних фигура Наташе Кандић и Соње Бисерко у неком избегличком насељу? При том, морам да нагласим, ни једног од горе поменутих ни на који начин не повезујем са Јашаријем, који је терориста убијен са пушком у руци, што би се рекло "ухваћен на делу".

Одговор на постављена реторичка питања наравно већ сви знамо. И сви се сећамо да ни много мање ствари нису биле дозвољене. Пре неколико месеци било је организовање лепљење плаката "Булевар Ратка Младића" у садашњој улици Зорана Ђинђића. Сви знамо како се завршило и на какву осуду је то наишло.

А то ме доводи до још једног експоната поменуте изложбе, који ће се заједно са осталима наћи у галерији Контекст. Извесни Аљбан Муја, неспретни туриста, боравио је у Новом Саду два месеца и тамо наишао на проблем када је схватио да се тешко сналази са ћириличним називима улица. Онда је одлучио на направи перформанс "интервенција на јавном простору", тако што је сам додавао латиничне табле поред постојећих ћириличних. Када су фотографије тог "дела" осванула у неким новинама, и када је тај поступак наишао на осуду јавности, у његову одбрану устали су неки појединци из тзв. "грађанских" и тзв. "уметничких" кругова, бранећи његово право на уметничко изражавање. При том бих могао да се опкладим да су то исти они "урбани" људи који заговарају став да је право староседеоца градова већи од права дошљака, односно, да су дошљаци ти који треба да се прилагођавају граду, а не обрнуто. Мислим да би овде лепо стајала једна Ворхолова изјава, на којег савремени уметници воле да се позивају: " Уметник је особа која прави ствари које људима не требају, али он из неког разлога мисли да би била добра идеја дати им".

Осим ова два "уметничка" експоната, посетиоци ће моћи да се упознају и са "делом" под називом "Назависност Косова". Уметник је одлучио да представи свој став о независности Косова, тако што је поставио интернет страницу www.pavaresiaekosoves.com (независност косова)
на којој се само налази натпис
"under construction
" и знак који и иначе на интернету значи да је сајт у припреми.

На крају, једино што преостаје је питање да ли постоје, и где се налазе границе такве људске глупости и лицемерја? Пре годину и по дана, богата "НВО Србија" устала је против прекидања јавне представе-шетње италијанских глумаца из Модене, који су у бизарним и паганским одорама прошетали летње вечери новосадским центром, наочиглед деце, и чија је шетња прекинута у тренутку када су застали да вриште испред Владичанског двора. Истим нво активистима није било јасно због чега већини грађана смета изругивање хомосексуалаца над иконом Светог Саве. Затим им није било јасно због чега су грађани Аранђеловца били против тога да ти активисти дођу у њихов град, да би им ваљда појаснили да је све шала. Истовремено, исти људи се јако труде да у Србију уведу "политичку коректност", да се каквом случајно изговореном речју не повреде крхка осећања "хомосексуалаца" и других мањинских група.

Желео бих да искористим прилику да предложим неком од домаћих савремених уметника да затражи неку донацију за организовање изложби у иностранству. Нека неко проба да у Немачкој направи поп арт изложбу са фотографијама чланова групе Бадер-Мајнхоф, у ма ком контексту. Пробајте да на Менхетну направите изложбу са сликама терориста једанаестог септембра, и да им на отварању делите каталоге у којима се велича њихова борба. Нека неко проба да у Лондону кокетира са сликама које приказују акције IRA. Неће моћи. Код њих не постоје невладине организације, ни невладини појединци који би заговарали такве "уметничке слободе".